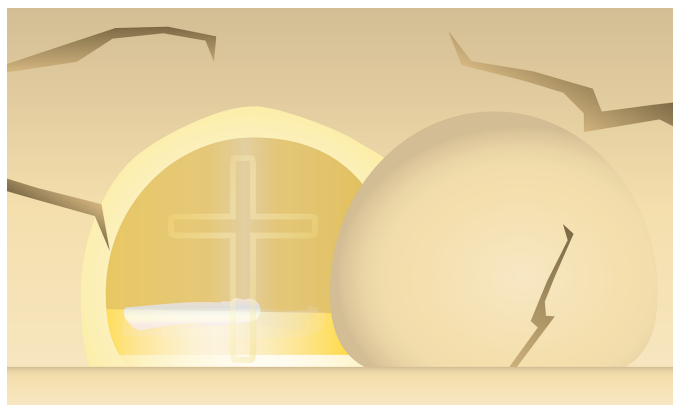

Paaswake – Doorgang naar leven!

Eerste lezing: Genesis 1,1-2,2 – Er moet Licht zijn!

1¹ In het begin schiep God de hemel en de aarde.

2² De aarde was nog woest en doods,
en duisternis lag over de oervloed,
maar Gods geest zweefde over het water.

3³ God zei: ‘Er moet licht komen,’
en er was licht.

4⁴ God zag dat het licht goed was,
en hij scheidde het licht van de duisternis;
5⁵ het licht noemde hij dag,
de duisternis noemde hij nacht.
Het werd avond en het werd morgen.

De eerste dag.

6⁶ God zei: ‘Er moet midden in het water een gewelf komen
dat de watermassa’s van elkaar scheidt.’

7⁷ En zo gebeurde het.

God maakte het gewelf
en scheidde het water onder het gewelf van het water erboven.

8⁸ Hij noemde het gewelf hemel.
Het werd avond en het werd morgen.

De tweede dag.

9⁹ God zei: ‘Het water onder de hemel moet naar één plaats stromen,
zodat er droog land verschijnt.’

En zo gebeurde het.

10¹⁰ Het droge noemde hij aarde,
het samengestroomde water noemde hij zee.

En God zag dat het goed was.

11¹¹ God zei: ‘Overall op aarde moet jong groen ontkiemen:
zaadvormende planten
en allerlei bomen die vruchten dragen met zaad erin.’

En zo gebeurde het.

12¹² De aarde bracht jong groen voort:
allerlei zaadvormende planten
en allerlei bomen die vruchten droegen met zaad erin.

En God zag dat het goed was.

13¹³ Het werd avond en het werd morgen.

De derde dag.

14¹⁴ God zei: ‘Er moeten lichten aan het hemelgewelf komen
om de dag te scheiden van de nacht.

15 Ze moeten de seizoenen aangeven en de dagen en de jaren,
 en ze moeten dienen als lampen aan het hemelgewelf,
 om licht te geven op de aarde.'

En zo gebeurde het.

16 God maakte de twee grote lichten,
 het grootste om over de dag te heersen,
 het kleinere om over de nacht te heersen,
 en ook de sterren.

17 Hij plaatste ze aan het hemelgewelf
 om licht te geven op de aarde,
 18 om te heersen over de dag en de nacht
 en om het licht te scheiden van de duisternis.

En God zag dat het goed was.

19 Het werd avond en het werd morgen.

De vierde dag.

20 God zei: 'Het water moet wemelen van levende wezens,
 en boven de aarde, langs het hemelgewelf, moeten vogels vliegen.'

21 En hij schiep de grote zeemonsters
 en alle soorten levende wezens waarvan het water wemelt en krioelt,
 en ook alles wat vleugels heeft.

En God zag dat het goed was.

22 God zegende ze met de woorden:

'Wees vruchtbaar en word talrijk
 en vul het water van de zee.

En ook de vogels moeten talrijk worden, overal op aarde.'

23 Het werd avond en het werd morgen.

De vijfde dag.

24 God zei: 'De aarde moet allerlei levende wezens voortbrengen:
 vee, kruipende dieren en wilde dieren.'

En zo gebeurde het.

25 God maakte alle soorten in het wild levende dieren,
 al het vee en alles wat op de aardbodem rondkruipt.

En God zag dat het goed was.

26 God zei: 'Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn,
 die op ons lijken;

zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel,
 over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.'

27 God schiep de mens als zijn evenbeeld,
 als evenbeeld van God schiep hij hem,
 mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen.

28 Hij zegende hen en zei tegen hen:
 'Wees vruchtbaar en word talrijk,
 bevolk de aarde en breng haar onder je gezag:

heers over de vissen van de zee,
 over de vogels van de hemel

- en over alle dieren die op de aarde rondkruipen.’
- 29 Ook zei God: ‘Hierbij geef ik jullie alle zaaddragende planten en alle vruchtbomen op de aarde; dat zal jullie voedsel zijn.
- 30 Aan de dieren die in het wild leven, aan de vogels van de hemel en aan de levende wezens die op de aarde rondkruipen, geef ik de groene planten tot voedsel.’ En zo gebeurde het.
- 31 God keek naar alles wat hij had gemaakt en zag dat het zeer goed was. Het werd avond en het werd morgen.
- De zesde dag.**
- 2¹ Zo werden de hemel en de aarde in al hun rijkdom voltooid.
- 2² Op **de zevende dag** had God zijn werk voltooid, op die dag rustte hij van het werk dat hij gedaan had.

Commentaar

De Paaswake begint in de duisternis. Het is nacht. Een en al stilte. Dan ontsteekt de voorganger het paasvuur, en aan dat vuur de paaskaars: *Licht van Christus*.

Het licht verspreidt zich over de aanwezige gemeenschap, in duizend vlammetjes. De Geest wordt wakker en waait over de mensenvloed.

Dan wordt het Boek geopend. Het boek van het leven. En luid klinkt de stem: God is Schepper van hemel en aarde, sinds het begin!

Het scheppingsgedicht is geschreven op maat van de mens, wiens levensritme is 6 + 1. Er zijn zes dagen om te werken, de zevende dag is de sabbat. Dan is er rust voor mens en dier, voor inwoner en vreemdeling (Exodus 20,8-11). God zal zijn eigen Tora niet overtreden! Wanneer hij aan het *werken* slaat om hemel en aarde *vorm* te geven, dan houdt ook God zich aan de Tien Woorden. En op de zevende dag houdt God *sabbat* van al het werk dat Hij voltooid heeft.

Alles wat God maakt is *goed*. Het is *tov* (Hebreeuws), of *tof* (Nederlands). Er zit veel goeds in de schepping. Niet alleen in alles wat God maakt – het licht en de duisternis, de zee en de aarde, de planten en de dieren, man en vrouw – maar ook in het *tempo* en het *ritme* waarin God dat doet. Alles heeft zijn tijd. De schepping is een ordening, die tot stand komt door dingen te scheiden en van elkaar te onderscheiden. Het *verschil* tussen alles wat bestaat, is een vrucht van het scheppingswerk.

Op de zesde dag scheidt God de mens, *mannelijk en vrouwelijk*. Samen zijn zij beeld van God. Zij zijn dat in hun verschillend zijn en in hun op elkaar aangewezen zijn, zoals water en aarde. Zij mogen de schepping beheren, uitbouwen, zelf scheppende wezens worden. De mens is de glorie van de levende God.

Gods scheppingswerk is nooit ten einde. Want ook in het op weg gaan met mensen, scheidt Hij. Hij onderhoudt en vernieuwt alles wat bestaat. Hij staat aan het begin, telkens weer.

Tweede lezing: Genesis 22,1-18 – Abraham en Isaak overwinnen de beproeving

- 22¹ Enige tijd later stelde God Abraham *op de proef*.
'Abraham!' zei hij.
'Ik luister,' antwoordde Abraham.
- ² 'Roep je zoon, je enige, van wie je zoveel houdt, Isaak,
en ga met hem naar het gebied waarin de Moria ligt.
Daar moet je hem offeren op een berg die ik je wijzen zal.'
- ³ De volgende morgen stond Abraham vroeg op.
Hij zadelde zijn ezel,
nam twee van zijn knechten en zijn zoon Isaak met zich mee,
hakte hout voor het offer
en ging op weg naar de plaats waarover God had gesproken.
- ⁴ Op de derde dag zag Abraham die plaats in de verte liggen.
⁵ Toen zei hij tegen de knechten:
'Blijven jullie hier met de ezel.
Ikzelf ga met de jongen verder om daarginds neer te knielen.
Daarna komen we naar jullie terug.'
- ⁶ Hij pakte het hout voor het offer,
legde het op de schouders van zijn zoon Isaak
en nam zelf het vuur en het mes.
Zo gingen zij samen verder.
- ⁷ 'Vader,' zei Isaak.
'Wat wil je me zeggen, mijn jongen?' antwoordde Abraham.
'We hebben vuur en hout,' zei Isaak,
'maar waar is het lam voor het offer?'
- ⁸ Abraham antwoordde:
'God zal zich zelf van een offerlam voorzien, mijn jongen.'
En samen gingen zij verder.
- ⁹ Toen ze waren aangekomen bij de plaats waarover God had gesproken,
bouwde Abraham daar een altaar,
schikte het hout erop,
bond zijn zoon Isaak vast
en legde hem op het altaar, op het hout.
- ¹⁰ Toen pakte hij het mes om zijn zoon te slachten.
¹¹ Maar een engel van de HEER riep vanuit de hemel:
'Abraham, Abraham!'
'Ik luister,' antwoordde hij.
- ¹² 'Raak de jongen niet aan,
doe hem niets!

Want nu weet ik dat je ontzag voor God hebt:
je hebt mij je zoon, je enige, niet willen onthouden.'

- 13 Toen Abraham opkeek, zag hij een ram
die met zijn horens verstrikt was geraakt in de struiken.
Hij pakte het dier
en offerde dat in de plaats van zijn zoon.
- 14 Abraham noemde die plaats 'De HEER zal erin voorzien'.
Vandaar dat men tot op de dag van vandaag zegt:
'Op de berg van de HEER zal erin voorzien worden.'
- 15 Toen sprak de engel van de HEER opnieuw vanuit de hemel tot Abraham.
16 Hij zei: 'Ik zweer bij mijzelf – spreekt de HEER:
Omdat je dit hebt gedaan,
omdat je mij je zoon, je enige, niet hebt onthouden,
17 zal ik je rijkelijk zegenen
en je zo veel nakomelingen geven
als er sterren aan de hemel zijn en zandkorrels op het strand langs de zee,
en je nakomelingen zullen de steden van hun vijanden in bezit krijgen.
18 En alle volken op aarde zullen wensen zo gezegend te worden als jouw nakomelingen.
Want jij hebt naar mij geluisterd.'

Commentaar

Volgens een rabbijnse telling vertelt dit verhaal de *tiende* beproeving van Abra(ha)m. De eerste beproeving staat aan het begin: 'Trek weg uit je land, verlaat je familie, en ga naar het land dat ik je zal wijzen.' (Genesis 12,1) Elf hoofdstukken later horen we een oproep die een parallelie bevat: 'Roep je zoon...en offer hem op een berg die ik je zal wijzen.'

Abraham is de vader van het luisteren, van het gehoor geven, van het vertrouwen en het geloven. Dat sluit niet uit dat hij die weg met vallen en opstaan zal gaan. Ja, hij zal beproefd worden op zijn geloofsweg.

Als Abraham en Sarai vertrekken uit hun land (eerst Ur in Mesopotamië, dan Haran), zijn zij een kinderloos koppel. Een beproeving op zichzelf, zeker in de cultuur van de *Middenwereld* (Tamin Ansary). Abraham krijgt de belofte dat hij en Sarai zullen uitgroeien tot de stamouders van een groot volk. Maar hoe zal dat geschieden?

Het zal geschieden, 'want voor God is niets onmogelijk'. Maar de weg naar de vervulling van de belofte zal kronkelig zijn, niet op z'n minst door de eigen interventies van Abraham of Sarai.

Uiteindelijk zal Abraham, in de hier beschreven periode, twee zonen krijgen: Ismaël en Isaak. Ismaël krijgt hij bij Hagar, de Egyptische slavin. Isaak krijgt hij daarna, bij Sarai, die de naam Sara zal krijgen: 'vorstin'.

Als Isaak volwassen is en een volleerd herder is geworden, moet Abraham hem echter weer afstaan. Dat is wat Abraham telkens weer moet leren: de toekomst maak je niet zelf, maar ontvang je uit de handen van God!

De verteller waarschuwt ons aan het begin van wat anders een horrorverhaal zou zijn: het gaat om een *beproeving* (vers 1). Zowel Abraham als Isaak worden beproefd.

Isaak draagt het hout. Het hout waarop hij zichzelf zal laten vastbinden. Abraham draagt het vuur en het offermes. *Samen* gaan ze op weg, drie dagen lang. Drie dagen van denken, malen, overwegen, angstig zijn, zich overgeven. Drie lange dagen...

Op de derde dag ziet Abraham de berg die God bedoeld moet hebben. Hij laat de knechten achter, en gaat alleen verder met Isaak. *Samen* gaan ze verder.

Abraham bouwt het altaar, Isaak laat zich binden. Abraham heft het mes, Isaak ziet de hemelen geopend en schouwt – volgens een rabbijnse overlevering – wat er in de toekomst met het volk van Abraham gebeuren zal. Daarna is er de verlossende Stem: ‘Raak de jongen niet aan!’

Op de berg Moria hebben zowel Abraham als Isaak hun leven gegeven. En zij ontvingen uit de handen van de Levende een nieuwe toekomst. Een vruchtbare toekomst.

Derde lezing: Exodus 14,15-15,1 – Dwars door de zee, over droog land!

- 15 De HEER zei tegen Mozes:
‘Waarom roep je mij te hulp?
Zeg tegen de Israëlieten dat ze verder trekken.
- 16 Jij moet je staf geheven houden boven de zee en zo het water splijten,
zodat de Israëlieten dwars door de zee kunnen gaan,
over droog land.
- 17 Ik zal de Egyptenaren onverzettelijk maken
zodat ze hen achterna gaan,
en dan zal ik mijn majesteit tonen
door de farao en zijn hele leger, zijn wagens en zijn ruiters, ten val te brengen.
- 18 De Egyptenaren zullen beseffen dat ik de HEER ben,
als ik in mijn majesteit de farao, met al zijn wagens en ruiters,
ten val heb gebracht.’
- 19 De engel van God, die steeds voor het leger van de Israëlieten uit was gegaan,
stelde zich nu achter hen op.
Ook de wolkkolom die eerst voor hen uit ging
stelde zich achter hen op,
zodat hij tussen het leger van de Egyptenaren en dat van de Israëlieten kwam te staan.
Aan de ene kant bracht de wolk duisternis,
aan de andere kant verlichtte de vuurzuil de nacht.
Die hele nacht konden de legers niet bij elkaar komen.
- 21 Toen hield Mozes zijn arm boven de zee,
en de HEER liet de zee terugwijken
door gedurende de hele nacht een krachtige oostenwind te laten waaien.
Hij veranderde de zee in droog land.
Het water spleet,
22 en zo konden de Israëlieten dwars door de zee gaan,
over droog land;
rechts en links van hen rees het water op als een muur.
- 23 De Egyptenaren achtervolgden hen,
alle paarden en wagens van de farao

- en al zijn ruiters gingen achter hen aan de zee in.
- 24 Maar in de morgenwake keek de HEER
vanuit de vuurzuil en de wolkkolom neer op het Egyptische leger
en zaaide paniek onder hen.
- 25 Hij liet de wielen van de wagens vastlopen,
zodat de Egyptenaren de grootste moeite hadden om vooruit te komen.
'Laten we vluchten!' riepen ze.
'De HEER steunt de Israëlieten, hij strijdt tegen ons!'
- 26 De HEER zei tegen Mozes:
'Strek je arm uit boven de zee;
dan stroomt het water terug,
over de Egyptenaren en over al hun wagens en ruiters.'
- 27 Mozes gehoorzaamde,
en toen de dageraad aanbrak,
stroomde de zee terug naar haar gewone plaats.
De Egyptenaren vluchtten het water tegemoet,
de HEER dreef hen regelrecht de golven in.
- 28 Het terugstromende water overspoelde het hele leger van de farao,
al zijn wagens en ruiters,
die achter de Israëlieten aan de zee in gereden waren;
niet een van hen bleef in leven.
- 29 Maar de Israëlieten waren dwars door de zee gegaan,
over droog land,
terwijl rechts en links van hen het water als een muur omhoogrees.
- 30-31 Zo redde de HEER de Israëlieten die dag uit de handen van de Egyptenaren.
Toen ze de Egyptenaren dood langs de zee zagen liggen
en het tot hen doordrong hoe krachtig de HEER tegen Egypte was opgetreden,
kregen ze ontzag voor de HEER
en stelden ze hun vertrouwen in hem en in zijn dienaar Mozes.
- 15¹ Toen zong Mozes, samen met de Israëlieten, dit lied
ter ere van de HEER:

'Ik wil zingen voor de HEER,
zijn macht en majesteit zijn groot!
Paarden en ruiters wierp hij in zee.'

Commentaar

Ook deze tekst is een scheppingsverhaal. Een slavenvolk weet te ontsnappen aan de macht van een onderdrukkende natie, en moet een vluchtroute nemen dwars door de 'rietzee'. De zee staat bekend om haar ontembare krachten en haar verzwelgend vermogen. De 'oervloed' is de plaats van de dood. Maar de geest of de wind van God blaast de wateren weg, klieft de zee doormidden, 'en het land komt tevoorschijn' (Genesis 1,9). Dat land heet in onze tekst (Exodus 14) telkens 'droog land' (verzen 16, 21-22 en vers 29). Op deze manier wordt duidelijk: in de Bijbelse opvatting horen 'schepping' en 'geschiedenis' samen. Ze zijn de twee keerzijdes van een en dezelfde medaille.

De vluchtende slaven zijn ongewapend. De Egyptenaren daarentegen zijn gewapend. Telkens weer wordt in de tekst benadrukt dat het om een machtig leger gaat, dat het om een stoet van ‘wagens en ruiters’ gaat die de achtervolging inzetten en waarvan een grote dreiging uitgaat – vergelijk hiervoor de verzen 17- 18, 23-24, 25-26, 28 + 15,1.

Ook de vluchtende Hebreëen worden een ‘leger’ genoemd. Hun beschermende macht wordt gevormd door de wolk aan de ene kant en de vuurzuil aan de andere kant. De manier waarop God te werk gaat in deze ongelijke strijd is een motief dat heel vaak terugkeert in de Bijbelse verhalen: God *zaait paniek* onder de gelederen van de onderdrukker. En in die paniek verliezen ze alle controle en rijden ze zich vast (of slaan ze op de vlucht). Het Egyptisch leger wordt verzwolgen door het water, hun lot is de dood.

In de Joodse paasvertelling van *Pesach* wordt nadrukkelijk gezegd dat God geen behagen schept in de teloorgang van de Egyptische soldaten. We dienen het verhaal niet te lezen als een vernietiging van de vijand, maar als een overwinning van de onderdrukten. Vanuit dat perspectief is het geschreven.

Het dramatische verhaal eindigt met een lied, een loflied op God die het opneemt voor de kleinen en de machtelozen, en die de wapens van de onderdrukkers neerslaat. Het is een strijdlied, het refrein krijgen we nog net mee via het eerste vers van hoofdstuk 15. Op het einde van dat hoofdstuk vinden we hetzelfde refrein, maar nu wordt het gelegd in de mond van Mirjam, de zus van Mozes. Mirjam wordt daar ‘profetes’ genoemd. Daarom noemt men dit overwinningslied ook wel ‘het lied van Mirjam’. Het is het eerste ‘magnificat’ dat we in de Bijbel uit de mond van een vrouw horen. Er zullen er nog meer volgen!

Vierde lezing: Jesaja 54,5-14 – Je Schepper neemt je tot vrouw!

- ⁵ Je maker neemt je tot vrouw,
HEER van de hemelse machten is zijn naam.
De Heilige van Israël zal je bevrijder zijn,
men noemt hem God van de hele aarde.
- ⁶ Je was een verlaten, wanhopige vrouw
toen de HEER je terugriep.
Kan iemand de vrouw van zijn jeugd verstoten? – zegt je God.
- ⁷ Ik heb je slechts een ogenblik verlaten,
maar met open armen zal ik je weer ontvangen.
- ⁸ Ik verborg mijn gezicht voor je
in laaiende toorn, één ogenblik lang,
maar ik zal me weer over je ontfermen
met eeuwigdurende liefde,
zegt de HEER, die je vrijkoopt.
- ⁹ Dit is voor mij als bij de vloed van Noach:
zoals ik heb gezworen dat het water van Noach
nooit meer de aarde zou overspoelen,
zo zweer ik dat mijn toorn jou niet meer treft
en dat ik je nooit meer bedreig.
- ¹⁰ Al zouden de bergen wijken
en de heuvels wankelen,
mijn liefde zal nooit meer van jou wijken

en mijn vredesverbond is onwankelbaar
– zegt de HEER, die zich over je ontfermt.

- 11 Ongelukkige, zo opgejaagd en ongetroost.
Met fijne leem zal ik je stenen inleggen,
op saffier zal ik je grondvesten.
- 12 Ik maak je torens van robijn,
je poorten van beril,
je muren van kostbare edelstenen.
- 13 Al je kinderen worden onderricht door de HEER,
rust en vrede zal hun ten deel vallen;
- 14 gerechtigheid zal je fundament zijn.
Je zult niets meer te vrezen hebben:
onderdrukking zal je niet bereiken,
voor terreur blijf je gevrijwaard.

Commentaar

Na het strijdlied van Mirjam gaan we over naar een onvervalst liefdeslied. God zingt zijn liefde uit voor Israël. Israël wordt daarbij een vrouw genoemd, omdat zij de partner is van haar geliefde: God. De tekst heeft een grote zeggingskracht en de gebruikte beelden zijn sterk en indrukwekkend – we zijn het niet gewoon om in zulke termen over onze relatie met God te spreken. De vrijmoedigheid van de Bijbelse taal loopt altijd een stuk op onze schroom vooruit!

Israël is door God gered en ertoe voorbestemd om een volk te worden dat dankzij de naleving van de Tora de ware vrijheid ontdekt en behoedt. Maar het volk heeft deze opdracht niet kunnen waar maken. In de woestijn en in het land is het andere goden gaan dienen, en is het even *religieus* geworden als de Baäl-aanbidders van het land Kanaän. Maar God wil geen *religie* die mensen onvrij maakt, God wil dat ze alleen Hem dienen, omdat alleen God de garant is van werkelijke vrijheid en blijvende gerechtigheid. Geen *religie* dus, maar *Gods-dienst*!

God kent de mens, en Hij heeft weet van het verstokte hart van zijn volk. En toch zal Hij het nooit laten vallen, Hij zal altijd de kans geven om terug te komen, om *ommekeer* te maken: wend je rug naar de afgoden die je afhankelijk maken, en kies de weg die naar de vrijheid leidt. Wanneer het volk in verslagenheid leeft omdat het gefaald heeft in zijn opdracht, zal God het telkens zelf tegemoet komen: 'Je was een verlaten vrouw toen de HEER je terugriep!'

Gods liefde is vol *pathos*: 'Mijn liefde zal nooit meer van jou wijken!' (vers 10) En wat Hij zijn volk aanbiedt is niets minder dan zijn 'vredesverbond'. Die vrede zal bezit nemen van de heilige stad waarmee de God van Israël zijn naam verbonden heeft: Jeruzalem. De verzen 11-15 beschrijven de stad als een moeder, Sion genaamd, die haar kinderen binnen haar poorten rust en vrede biedt. In die stad zal de Tora tot haar recht komen, want de kinderen van Sion zullen daar door God zelf onderricht worden. Gerechtigheid zal het fundament van deze stad zijn.

Een beklijvend en aangrijpend visioen, deze lezing!

Vijfde lezing: Jesaja 55,1-11 – Zoek de HEER, nu Hij zich laat vinden!

- 55¹ Hierheen! Hier is water,
voor ieder die dorst heeft.
Kom, ook al heb je geen geld.
Koop hier je voedsel en eet.

Kom, koop voedsel zonder geld,
koop wijn en melk zonder betaling.
2 Waarom geld betalen voor iets dat geen brood is,
je loon besteden aan wat niet verzadigen kan?
Luister aandachtig naar mij,
en je zult ruimschoots te eten hebben
en genieten van een overvloedig maal.
3 Leen mij je oor en kom bij mij,
luister, en je zult leven.
Ik sluit met jullie een eeuwigdurend verbond,
als bevestiging van mijn liefde voor David.
4 Hem heb ik aangesteld
als vorst en heerser over de naties,
als getuige voor de volken.
5 Ook jij zult een volk ontbieden
dat je nog niet kende,
en een volk dat jou nog niet kende
zal zich haasten om bij je te zijn,
omwille van de HEER, je God,
de Heilige van Israël,
die je deze luister heeft verleend.
6 Zoek de HEER nu hij zich laat vinden,
roep hem terwijl hij nabij is.
7 Laat de goddeloze zijn slechte weg verlaten,
laat de onrechtvaardige zijn snode plannen herzien.
Laat hij terugkeren naar de HEER,
die zich over hem zal ontfermen;
laat hij terugkeren naar onze God,
die hem ruimhartig zal vergeven.
8 Mijn plannen zijn niet jullie plannen,
en jullie wegen zijn niet mijn wegen – spreekt de HEER.
9 Want zo hoog als de hemel is boven de aarde,
zo ver gaan mijn wegen jullie wegen te boven,
en mijn plannen jullie plannen.
10 Zoals regen of sneeuw neerdaalt uit de hemel
en daarheen niet terugkeert
zonder eerst de aarde te doordrenken,
haar te bevruchten en te laten gedijen,
zodat er zaad is om te zaaien en brood om te eten –
11 zo geldt dit ook voor het woord
dat voortkomt uit mijn mond:
het keert niet vruchteloos naar mij terug,
niet zonder eerst te doen wat ik wil
en te volbrengen wat ik gebied.

Commentaar

De tekst uit Jesaja 55 straalt een bijzonder sterke hoop uit: de hoop van een nieuw begin. Die mogelijkheid van een nieuw begin ligt in het NU: we horen deze tekst voordragen tijdens de paaswake, een genadevol moment dat ons uitnodigt om niet langer gefocust te zijn op onszelf, maar om heel onze aandacht te richten op God en op wat Hij voor ons in petto heeft. Wie kan weerstaan aan die dringende oproep: 'Kom hierheen! Hier is water voor ieder die dorst heeft!' ? Onze diepste honger en ons meest elementaire verlangen kan alleen door God gestild worden. Hij alleen kan ons werkelijk verzadigen, en ons de kracht geven om de grenzen in ons leven telkens opnieuw te verleggen. Hij is de grote liefde in ons leven, een liefde die zich uitzaait en vruchtbaar wordt in zovele relaties van ons leven.

Die hoop komt niet uit de lucht vallen, maar is verbonden met de beloften gedaan aan David, de gezalfde. God is trouw, en zal de beloften met betrekking tot zijn liefde voor Israël nooit laten vallen. God is blijvend bekommerd om het volk met wie Hij een verbond heeft gesloten, en dit verbond zal Hij opnieuw bevestigen. Dit 'eeuwigdurend verbond' zal de zending van Israël jegens de andere volken nieuw leven inblazen. Er zal tussen hen een nieuwe wederkerigheid ontstaan. Want Israël is niet uitverkoren omwille van zichzelf, maar omwille van een wereldomvattende zending.

De oproep om de oude wegen te verlaten en *nieuwe wegen* in te slaan, wordt gefundeerd in het 'anders zijn' van God. Onze menselijke plannen en berekeningen zijn altijd beperkt, het kan niet anders. Maar God is anders, Hij *is* de *Andere*. Zijn plannen gaan die van ons verre te boven. Indien we ons aansluiten bij dit visioen dat van Hem komt, zullen we nog voor veel verrassingen komen te staan!

Zesde lezing: Baruch 3,9-15.32-4,4 – De Wijsheid verscheen op aarde

⁹ Luister, Israël, naar de geboden die leven beloven,
hoor aandachtig en ontdek wat inzicht is.

¹⁰ Wat is er gebeurd, Israël,
dat je nu in het land van je vijanden leeft,
je oude dag op vreemde bodem slijt

¹¹ en onrein bent geworden als een dode,
alsof ook jij in het dodenrijk woont?

¹² Je hebt de bron van de wijsheid verlaten.

¹³ Als je was gebleven op de weg die God je wees
had je voor altijd in vrede geleefd.

¹⁴ Leer waar inzicht is, waar kracht,
waar begrip is, dat kennis verschaft,
waar leven is, een lang leven,
waar licht is voor de ogen, en vrede.

¹⁵ Wie kan de woonplaats van de wijsheid vinden?
Wie is in haar schatkamers doorgedrongen?

³² Maar *Hij* die alles weet, kent de wijsheid,
zijn inzicht heeft haar ontdekt.
Hij schiep de aarde voor eeuwig
en bevolkte haar met dieren.

³³ Hij stuurde het licht op weg, en het ging,
hij riep het, en het kwam, in diep ontzag.

34 De sterren op wacht schitterden vreugdevol;
 35 hij riep, en ze antwoordden: 'Hier zijn we,'
 vol vreugde schitterend voor hun schepper.
 36 Hij is onze God!
 Niemand kan zich met hem meten.
 37 De weg naar de wijsheid had voor hem geen geheimen.
 Hij gaf haar aan zijn dienaar Jakob,
 aan Israël, die hij beminde;
 38 daarna verscheen ze op aarde
 en verkeerde onder de mensen.
 4¹ Zij is het boek van Gods geboden,
 de wet die tot in eeuwigheid bestaat;
 ze geeft leven aan ieder die bij haar blijft,
 maar wie haar verlaten, zullen sterven.
 2 Keer terug, Jakob, houd vast aan haar,
 kies de weg die naar haar lichtglans voert.
 3 Verlies je eer niet aan een ander,
 sta je voorrecht niet af aan een vreemd volk.
 4 Laten wij ons gelukkig prijzen, Israël,
 want ons is bekend wat God behaagt!

Commentaar

De lezing uit het boek Baruch heeft twee focuspunten: de 'terugkeer' en het houvast van de Wijsheid.

Israël wordt hier toegesproken door de profeet. Wat is de reden van de teloorgang van de droom die Israël moest realiseren? Waarom verblijft men in het land van de vijand? Omdat Israël 'de bron van de wijsheid' heeft verlaten, en aan zichzelf werd overgeleverd. Maar er is een weg terug! Een mens kan altijd beslissen om het roer om te gooien en anders te gaan leven. Die keuzemogelijkheid staat ingeschreven in het hart van de Godsdienst van Israël. Het is nooit te laat. De weg naar vrede en naar wijsheid blijft altijd open, ook al vraagt het soms veel moed om die weg opnieuw in te slaan.

Om Israël aan te sporen zich om te keren en daadwerkelijk een nieuwe weg in te slaan, stelt de profeet het volk voor een keuze. Die keuze is geen slag in de lucht, want de Wijsheid is een altijd parate scheppingskracht.

God zelf heeft de Wijsheid gezocht. Zij was aanwezig bij de schepping van hemel en aarde en alles wat deze bevatten. De wijsheid gaf Hij als geschenk aan Jakob, die als 'Israël' de stamvader mocht worden. En in de tijd van Mozes *verscheen de Wijsheid op aarde*, in de gedaante van de Tora. Deze Tora wijst de weg naar het leven, ze is *Weisung* (Martin Buber), 'leidraad' en 'wegwijzer'. De profeet roept Jakob (= Israël) nu op de Wijsheid opnieuw in de armen te sluiten. Zo zal het volk weer aansluiting vinden bij de geheimen van de schepping; geluk en vrede liggen binnen handbereik.

Zevende lezing: Ezechiël 36,16-28 – God geeft zijn volk een nieuw hart en een nieuwe geest

16 De HEER richtte zich tot mij:
 17 'Mensenkind, toen de Israëlieten nog in hun land woonden,
 hebben ze dat door hun daden onrein gemaakt.
 18 Dus stortte ik mijn toorn over hen uit,
 vanwege al het bloed dat ze op het land hadden uitgestort,

en vanwege de afgoden waarmee ze het hadden verontreinigd.
 19 Ik verdreef hen naar vreemde volken
 en ze raakten verstrooid in verre landen;
 ik strafte hen zoals ze verdienden.
 20 Bij de volken waar ze kwamen werd mijn heilige naam ontwijd
 doordat men van hen zei:
 “Dit is nu het volk van de HEER, uit zijn land is het verbannen.”
 21 Het deed mij verdriet
 dat mijn heilige naam zo door het volk van Israël ontwijd werd,
 bij alle volken waar het kwam.
 22 Zeg daarom tegen het volk van Israël:
 “Dit zegt God, de HEER:
 Ik zal ingrijpen, volk van Israël –
 niet omwille van jou, maar omwille van mijn heilige naam,
 die je hebt ontwijd bij de volken waar je gekomen bent!
 23 Ik zal mijn grote naam, die door jullie bij die volken is ontwijd,
 weer aanzien verschaffen.
 Die volken zullen beseffen dat ik de HEER ben
 – spreekt God, de HEER.
 Ik zal ze laten zien dat ik heilig ben;
 24 ik leid jullie weg bij die volken,
 ik breng jullie bijeen uit die landen
 en laat je naar je eigen land terugkeren.
 25 Ik zal zuiver water over jullie uitgieten
 om jullie te reinigen van alles wat onrein is,
 van al jullie afgoden.
 26 Ik zal jullie een nieuw hart en een nieuwe geest geven,
 ik zal je versteende hart uit je lichaam halen
 en je er een levend hart voor in de plaats geven.
 27 Ik zal jullie mijn geest geven
 en zorgen dat jullie volgens mijn wetten leven
 en mijn regels in acht nemen.
 28 Jullie zullen in het land wonen dat ik aan je voorouders gegeven heb,
 jullie zullen mijn volk zijn en ik zal jullie God zijn.

Commentaar

God neemt initiatief. Hij doet dat telkens weer, ook wanneer alles verloren lijkt. Juist daarom is hij ‘God’ – anders dan ‘de goden’ en anders dan de denkkaders van de mensen. Door eigen toedoen heeft Israël het land verloren. Het land was immers nooit hun ‘bezit’, het was een ‘erfdeel’, een geschenk dat ze mochten koesteren. Maar wanneer afgoden het land binnenmarcheren, raakt het land zijn glans en glorie kwijt. Israël verspeelde zijn erfdeel. En de volken keken meesmuilend toe. God zelf kan dit niet langer verdragen. Hij wild de wereld omgekeerd. Daarom grijpt Hij in, niet omdat Israël zo’n heilig boontje is, maar omwille van zijn heilige Naam. Die Naam betekent toch: IK-ZAL-ER-ZIJN? God wil zijn Naam gestand doen.

Daarom voorziet God in een terugkeer naar het land. Hijzelf zal dat bewerkstelligen. Hij zal ‘zuiver water over zijn volk gieten’, en het ‘rein’ maken – bevrijd van afgoden en eigen bedenkzels. Hij zal

zijn volk 'een nieuw hart en een nieuwe geest' geven. Door deze gave zal het volk begrijpen dat de Tora geen opgelegde 'wet' is, maar een bron van leven. En waar de Tora de leidraad is voor het samenleven, daar is het land veilig. Waar de Tora wordt gelééfd, daar kan het verbond werkelijkheid worden: 'Jullie zullen mijn volk zijn, en Ik zal jullie God zijn!'

Achtste lezing: Brief aan de christenen in Rome 6,3-11 – Ons oude bestaan is met Christus gekruisigd

3 Weet u niet dat wij die gedoopt zijn in Christus Jezus,
zijn gedoopt in zijn dood?

4 We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om,
zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt,
een nieuw leven te leiden.

5 Als wij delen in zijn dood,
zullen wij ook delen in zijn opstanding.

6 Immers, we weten dat ons oude bestaan met hem gekruisigd is
omdat er een einde moest komen aan ons zondige leven:
we mochten niet langer slaven van de zonde zijn.

7 Wie gestorven is, is rechtens vrij van de zonde.

8 Wanneer wij met Christus zijn gestorven,
geloven we dat we ook met hem zullen leven,
omdat we weten dat hij, die uit de dood is opgewekt,
niet meer sterft.

De dood heeft geen macht meer over hem.

10 Hij is gestorven om een einde te maken aan de zonde,
voor eens en altijd;
en nu hij leeft, leeft hij voor God.

11 Zo moet u ook uzelf zien:
dood voor de zonde, maar in Christus Jezus levend voor God.

Commentaar

Paulus spreekt over het Christusmysterie. Het is een *mustèrion* zoals dat in het Grieks heet, dat wil zeggen iets dat niet zomaar toegankelijk is voor de menselijke geest. We moeten hierin *geïnitieerd* worden. De catechumenen hebben zich lang voorbereid op hun doopsel en een lange weg van initiatie bewandeld. Nu, in de paasnacht, staan zij klaar: zij *geloven* met hart en ziel dat de weg van Christus ook hun weg moet zijn. Zij zullen worden ondergedompeld in het doopwater. De afdaling in het doopbassin is de onderdompeling in de dood. Bij het omhoog treden uit het water ontvangen zij het leven, het leven van de Verrezenen. Zij worden gezalfd om voortaan als volgelingen van Christus door het leven te gaan. Zij ontvangen het doopkleed: het witte gewaad dat aangeeft dat de zonde over hen geen *macht* meer heeft. Ze zijn een nieuwe schepping.

Negende lezing: EVANGELIELEZING: Matteüs 28,1-10 – De Verrezenen verschijnt aan twee vrouwen

1 Na de sabbat,
toen de ochtend van de eerste dag van de week gloorde,
kwam Maria uit Magdala met de andere Maria naar het graf kijken.

2 Plotseling begon de aarde hevig te beven,

want een engel van de Heer daalde af uit de hemel,
 liep naar het graf,
 rolde de steen weg en ging erop zitten.

3 Hij lichtte als een bliksem
 en zijn kleding was wit als sneeuw.

4 De bewakers beefden van angst en vielen als dood neer.

5 De engel richtte zich tot de vrouwen en zei:
 ‘Wees niet bang,
 ik weet dat jullie Jezus, de gekruisigde, zoeken.

6 Hij is niet hier,
 hij is immers opgestaan, zoals hij gezegd heeft.
 Kijk maar, dat is de plaats waar hij gelegen heeft.

7 En ga nu snel naar zijn leerlingen en zeg hun:
 “Hij is opgestaan uit de doden,
 en dit moeten jullie weten:
 hij gaat jullie voor naar Galilea, daar zul je hem zien.”
 Dat is wat ik jullie te zeggen had.’

8 Ontzet en opgetogen verlieten ze haastig het graf
 om het aan zijn leerlingen te gaan vertellen.

9 Op dat moment kwam Jezus hun tegemoet
 en groette hen.
 Ze liepen op hem toe, grepen zijn voeten vast
 en bewezen hem eer.

10 Daarop zei Jezus:
 ‘Wees niet bang.
 Ga mijn broeders vertellen dat ze naar Galilea moeten gaan,
 daar zullen ze mij zien.’

Commentaar

Catherina Halkes schreef een boek: *Met Mirjam is het begonnen*. ‘Mirjam’ is de Hebreeuwse variant van *Maria*. Welke Mirjam? We kunnen denken aan Mirjam die het bevrijdingslied zong aan de Rietzee, of aan Mirjam de moeder van Jezus, of aan Mirjam van Magdala... Hoe dan ook: op Pasen is het met vrouwen begonnen!

De sabbat is voorbij. De vrouwen hebben zich moeten inhouden om niet al eerder naar het graf te gaan. De eerste vrouw die genoemd wordt is Maria uit Magdala; Magdala is een stadje in Galilea. Zij is een leerling van Jezus. Ze is met hem en de andere leerlingen rondgetrokken, ze heeft de woorden en daden van Jezus in zich opgezogen. Ze is hem trouw, zelfs tot onder het kruis, waar ze eveneens als de eerste van een groepje vrouwen wordt genoemd (Mt 27,56, zo ook in Mt 27,61). Er is nog sprake van een andere ‘Maria’, misschien de moeder van Jakobus en Josef (Mt 27,56).

Reeds bij het eerste ochtendgloren zijn de vrouwen bij het graf. Plotseling daalt een engel uit de hemel, waardoor de bewakers van het graf ‘voor dood’ neervallen. De vrouwen houden zich staande. Ze moeten niet bang zijn, zegt de engel, want de gekruisigde is niet te vinden in het graf, dat leeg is. Jezus is ‘opgestaan uit de doden’ – als eerste van alle (levenden en) doden die na hem (en met hem) zullen *opstaan*. Maar om de Verrezenen te ‘zien’, zullen ze moeten gaan naar de plek waar het allemaal is begonnen: Galilea!

Jezus zal hun niet verschijnen in het drukke Jeruzalem, de stad die juist op dat moment gevuld is met de talrijke pelgrims van het paasfeest. Nee, hij zal verschijnen op een rustige plek, buiten het zicht van de massa. Het zal een intiem gebeuren zijn, een ontmoeting die hen zal overstelpen met vreugde.

Deze goede boodschap, dit 'evangelie', mogen de vrouwen overbrengen aan de andere leerlingen. De vrouwen dragen de boodschap van nieuw leven met zich mee. Ze krijgen de boodschap tot tweemaal toe: eerst van de engel, en daarna, *onderweg*, van Jezus zelf. Ze zijn daarin buitengewoon begenadigd. Wanneer ze Jezus ziet, werpt Maria van Magdala zich voor hem neer en grijpt ze de voeten van Jezus vast – een gebaar dat haar kenmerkt.

In de paaswake krijgen de catechumenen en allen die hun doopbeloften vernieuwen, dit evangelie aangezegd: 'Jullie zullen de Heer zien!'. Het zal een feest zijn.

נשׁלום